

Justitieombudsmannen
Hans-Gunnar Axberger

Kritik mot Lantmäterimyndigheten i Södermanlands län (nuvarande Lantmäteriet) för långsam handläggning

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 27 maj 2008 förde AA, som företrädare för Aktelo AB (bolaget), fram klagomål mot Lantmäterimyndigheten i Södermanlands län (nuvarande Lantmäteriet) och tjänstemän där. Klagomålen gällde handläggningen av ett ärende enligt ledningsrättslagen (1973:1144). AA anförde i huvudsak följande.

I januari 2006 ansökte bolaget, på uppdrag av Svenska UMTS-nät AB, om ledningsrätt på fastigheten T 2:320. Ansökan avsåg en radiomast samt teknikbod för terminalutrustning och antennkabelanslutning mellan teknikbod och radiomast. I november 2006 översände lantmäterimyndigheten en skrivelse från markägare i vilken denne redovisade en negativ inställning till ansökan och föreslog alternativa placeringar av mast och teknikbod. Den 11 januari 2007 yttrade sig bolaget över den skrivelsen. Härefter har lantmäterimyndigheten genom mail och telefonsamtal till bolaget förklarat att ärendet ska vila i avvaktan på ett ställningstagande till bolagets ansökan om bygglov för uppförande av mast och teknikbod. Skälet för att låta ledningsrättsärendet vila var enligt lantmäterimyndigheten att ledningsrätt inte kan meddelas tvångsvis mot markägaren om inte bygglov har meddelats för samma åtgärder. Att invänta ett slutligt ställningstagande i bygglovsfrågan innebär, om beslutet överklagas till högsta instans, att en prövning av ledningsrättsärendet kan komma att skjuts upp med upp till cirka fyra år. En så lång handläggningstid är enligt hans mening inte acceptabel.

Utredning

Handlingar i Lantmäterimyndighetens i Södermanlands län ärende D06100 hämtades in.

Lantmäterimyndigheten anmodades därefter att göra en utredning och yttra sig över Aktelo AB:s anmälan. I remissvaret anförde Lantmäteriet – genom generaldirektören BB – följande.

[.]

Eftersom Lantmäteriet sedan den 1 september 2008 är en myndighet lämnas yttrandet av Lantmäteriets centrala ledning. Överlantmätaren i Södermanland har efter utredning avgivit yttrande i ärendet. Detta yttrande bifogas. Av yttrandet framgår handläggningen av förrättningen och de frågeställningar som myndigheten haft att hantera under förrättningen. Beslut i förrättningen kommer att meddelas under vecka 45.

Enligt Lantmäteriets uppfattning har myndigheten handlagt förrättningen på ett godtagbart sätt under de förutsättningar som förelegat.

[.]

Överlantmätare CC anförde följande i sitt yttrande (bilagorna utelämnas här).

[.]

Anmälan avser ärende D06100, där möjligheten till ledningsrätt för en telemast prövas. Markägaren, först DD sedan AB Hvalfiskan, motsätter sig sökandens, Svenska UMTS-nät genom ombudet Aktelo Aktiebolag, yrkanden. Lantmäterimyndigheten har således att pröva om sökanden tvångsvis kan erhålla ledningsrätt för det begärda ändamålet i yrkat läge och omfattning.

Lantmäterimyndigheten ska enligt 19 § ledningsrättslagen utreda förutsättningarna för ledningsrättsupplåtelsen. Utredningen innefattar rådpläging med sakägarna och vid behov samråd med berörda myndigheter. Då yrkandet, som i detta fall, inte baserar sig på en överenskommelse utan avser tvångsvis markåtkomst ställs extra hårda krav på lantmäterimyndighetens prövning. Bl.a. ska lantmäterimyndigheten pröva om föreslaget läge är det bästa läget samt om fördelarna med upplåtelsen överväger olägenheterna, 5 § ledningsrättslagen. Endast under de förutsättningarna kan ledningsrätt upplåtas tvångsvis mot markägarens vilja. Prövningen av dessa frågor är beroende av att markägarens synpunkter kan inhämtas.

Ärendet inkom till lantmäterimyndigheten den 12 januari 2006. Förrättningslantmätaren påbörjade arbetet med förrättningen under maj månad 2006. Försöken att delge fastighetsägaren DD ansökan, var enligt dagboksanteckningar till en början fruktlösa, varför det första utsatta sammanträdet i juni 2006 ställdes in. Se aktens dagboksblad, bilaga 1.

Förrättningslantmätaren kallade till ett nytt sammanträde vilket hölls den 26 oktober 2006. Se protokoll 1, bilaga 2. Markägaren uteblev även från detta sammanträde.

Av dagboksbladet framgår förrättningslantmätarens försök att dels initialt delge markägaren ansökan, dels att få till stånd en rådpläging med markägaren rörande den begärda ledningsrätten.

För att kunna göra lämplighetsbedömningen enligt 5 och 9 § ledningsrättslagen behöver lantmäterimyndigheten inhämta markägarens synpunkter. Av dagboksanteckningar framgår att det generellt sett har varit mycket svårt att få kontakt med markägaren. Markägaren har också under ärendets gång hävdade att det finns bättre alternativ för mastens placering, vilket bl.a. framgår av sammanträdesprotokoll från 2008-09-12.

Fastigheten överläts 2007-08-28 till AB Hvalfiskan. Vid det andra sammanträdet som hölls den 12 september 2008 hävdade markägaren att platsen där masten avses uppföras är tänkt som bergtäkt, se bilaga 3. Av protokollet framgår att alternativa placeringar diskuterades.

Utredningen, p g a JO-anmälan, visar att Lantmäteriet haft svårigheter att få till stånd en prövning av lämpligheten av en ledningsrättsupplåtelse. Detta till stor del beroende av svårigheter att nå markägaren. På Aktelo AB:s begäran har Lantmäteriet gått med på att ersätta ursprunglig förrättningslantmätare i ärendet med en kollega.

Den av Aktelo AB framförda synpunkten, att Lantmäteriet avvaktar ett ”giltigt” bygglov, är inte fullt relevant i sammanhanget enligt EE, som är närmaste chef till berörda förrättningslantmätare. Enbart att ursprunglig bygglovhandläggning var behäftad med brister och därför överklagades, har inte varit den bestämmande

förutsättningen för ärendets handläggning. Ärendets tvångskaraktär samt bristande kontakt med markägaren har i hög grad påverkat myndighetens hantering.

Bygglovsärendet återförvisades under 2007 från länsstyrelsen till Trosa kommun för förnyad handläggning med anledning av att markägaren inte givits tillfälle att yttra sig mm, se tjänstemannaanteckning från 2006-11-07. Nytt bygglovsbeslut fattades av Trosa kommun den 19 februari 2008. Lantmäteriets handläggare delgavs beslutet den 10 mars 2008. Den 8 april nådde den fulla dokumentationen rörande bygglovsbeslutet handläggaren. Efter semestern 2008, den 5 augusti, sker kallelse till nytt sammanträde.

P g a ärendets tidsutdräkt har flera diskussioner förts med berörda förrättningslantmätarens chef, EE. Diskussioner har bl.a. förts mellan EE och Aktelo AB rörande behovet av bygglov för att tvångsvis erhålla ledningsrätt för bygglovspliktig anläggning.

Enligt ledningsrättslagen är det vid tvångsvis upplåtelse av ledningsrätt av betydelse om sökanden har möjlighet att uppföra och behålla angiven anläggning. Saknas möjligheten att bibehålla anläggning är olägenheterna för markägaren sannolikt större än fördelarna för ledningshavaren varför förrättningen då ska inställas, 5 § ledningsrättslagen.

Enligt EE har diskussioner förts internt rörande hur beständiga de förutsättningar som ligger till grund för ett ledningsrättsbeslut ska vara. Rörande bygglov så har diskussionen landat i att ett beviljat bygglov, oavsett om det är överklagat eller inte, kan ligga till grund för ett ledningsrättsbeslut. Att beslutet är överklagat ska generellt inte påverka Lantmäteriets prövning av saken om det inte är uppenbart att beslutet är felaktigt. Enligt EE har han vid ett flertal tillfällen diskuterat lantmäterimyndighetens prövning av denna fråga med företrädare för Aktelo AB samtidigt som frågan diskuterats internt. EE har vid det senaste samtalet med Aktelo AB, som var någon gång under våren eller försommaren 2008, meddelat att det överklagade bygglovet inte utgör hinder för upplåtelsen av ledningsrätt i ärende D06100.

Kommunikationen från bolaget till Lantmäteriet har, till den del kommunikationen riktats till respektive förrättningslantmätarens närmaste chef, EE, främst skett via telefon. EE säger sig varit tillgänglig i stort sett dagligen. Enligt EE har diskussionerna med bolaget ibland varit långa och uppfattningen om hur lantmäterimyndighetens prövning ska gå till har inte delats av parterna i alla delar. EE har dock inte uppfattat det som brister i kommunikationen, snarare olika ståndpunkter i sakfrågan.

Lantmäteriet har utifrån rådande förutsättningar hittills, handlagt ärendet så skyndsamt som möjligt.

Beslut i ledningsrättsärendet kommer enligt uppgift från förrättningslantmätaren att tas under v 45.

AA kommenterade remissvaret.

Rättslig reglering

Varje ärende där någon enskild är part ska enligt 7 § förvaltningslagen (1986:223) handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. När ett ärende anhängiggjorts hos en myndighet kommer det an på denna att driva fram ärendet till ett avgörande.

Om det för prövningen av t.ex. en förrättning enligt ledningsrättslagen är av synnerlig vikt att någon fråga, som är föremål för prövning i annan ordning först avgörs, får lantmäterimyndigheten förklara förrättningen vilande i avvaktan på att frågan avgörs. (jfr 4 kap. 39 § första stycket fasighetsbildningslagen [1970:988] och 16 § ledningsrättslagen [1973:1144]).

Anser en sakägare att förrättningen onödigt uppehålles genom lantmäterimyndighetens beslut får han överklaga beslutet enligt 15 kap. 4 § fastighetsbildningslagen och 28 § ledningsrättslagen. En part har således möjlighet att få till stånd en överprövning av bl.a. beslut om vilandeförklaring. Av 4 kap. 33 a § fastighetsbildningslagen framgår att lantmäterimyndigheten skriftligen ska underrätta kända sakägare om innehållet i beslutet och om hur beslutet kan överklagas.

Bedömning

Av remissvaret framgår att det inom lantmäterimyndigheten och tillsammans med företrädare för bolaget förts diskussioner om vilken betydelse prövningen av bolagets ansökan om bygglov i detta fall haft för den prövning som ska ske i ledningsrättsärendet. Enligt remissvaret kom lantmäterimyndigheten fram till att den omständigheten att ett meddelat bygglov överklagats till högre instans och därmed inte vunnit laga kraft inte utgjorde något hinder för myndigheten att ta ställning till ansökan om ledningsrätt. Den uppfattningen har enligt remissvaret muntligen förmedlats till företrädare för bolaget. AA har å sin sida pekat på att myndigheten för honom uttryckligen förklarat att ledningsrättsärende skulle vila i avvaktan på ett slutligt ställningstagande i bygglovsfrågan. Det kan konstateras att lantmäterimyndigheten och AA har delvis olika uppfattningar om vad som förekommit vid kontakterna dem emellan i denna fråga. Så mycket är dock klart att det har varit lantmäterimyndighetens uppfattning att ett beslut i ledningsrättsärendet förutsatte i vart fall ett beslut i bygglovsfrågan i första instans.

Det kan konstateras att det förekommit uppehåll i handläggningen under den tid bygglovsärendet var föremål för prövning. Något formellt beslut om vilandeförklaring har emellertid inte fattats. Frågan om det i detta fall fanns skäl att låta ledningsrättsärendet vila i avvaktan på ett ställningstagande i bygglovsfrågan är en sådan bedömningsfråga som JO normalt inte uttalar sig om. Mot bakgrund av vad som kommit fram finns dock skäl att erinra om bestämmelsen i 7 § förvaltningslagen och om vikten av att en vilandeförklaring kommer till uttryck genom ett formligt beslut och att berörda sakägare underrättas om beslutet och hur det kan överklagas.

Ärendet avslutas.